

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloqventiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Præmunitio secunda, cavens oblectationem in Panegyrico non esse
præcipuum Oratoris finem, sed persuasionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

47 P. I. DE FINE PERSVADENDI

Auditorum animis insculpere debebant, subdoli fures, irreligiosique prædones, de sui ingenii præstantiâ iisdem affigere conantur. Per Sancti viri laudes sursum & deorsum feruntur quidem, sed nihil penè in eum laudationis, quæ illum verè commendet, conferunt: quinimò omnia divino viro debita præconia ipsimet surripiunt, atque in sui decus derivant, ac transferunt. Improbum sanè præstigiæ genus; præstigiæ, dicam, an impudentiæ; impudentiæ, an impietatis? quum Cœlitibus te laudes donare profitearis, iisdem & quas habebant, nequissimè suffurari.

Præmissio secunda, emvens oblectationem in Panegyrico non esse præcipuum Oratoris finem, sed persuasionem.

A 25 **D**Eus Divique A omnes hæc de decora, hanc fraudulentam furacemque laudandi normam à nostris, inquit, exornationibus avertant, non huc tendimus, non hoc in Panegyricis quærimus; non nostri laudes serimus, sed ejus, quem laudamus, ita tamen laudamus, ut totam laudationem ad captandam præcipue Auditoris oblectationem, cui parandæ hic acuminum apparatus mire conducit, referri debere arbitremur. Ex eâ deinde Auditorum oblectatione si consecutione illâ plausus & gloriæ potimur, quid piaculi, quæso, est, quid criminis? Sed rursum

sum desultoriae. **B** Oratores eloquentiae, ex- **B**
 tra rationis circulum saltant, iterum aber-
 rant, iterum vacillantur. **C** Itane vero **C**
 oblectationem Auditoris in Panegyrico, præ-
 cipuum veluti finem Oratori contemplandum
 putatis? nimirum lupus pilam mutat, non
 mentem. homines ex argutis compacti tech-
 nis, **D** si quando sibi veritatem ex lebris **D**
 passi sunt excidere, illico redeunt ad inge-
 nium, furoque rursus mendacij os acturum
 ac linguam sublinunt. **E** Paulò enim ante, per- **E**
 suasionem Oratoris finem universè pronunci-
 arunt; nunc pro persuasione oblectationem
 perversè substituunt. Scilicet, qui Orationis
 delicias tam perditè amant, oblectationi au-
 rium velificari maximè oportebat. At quàm
 inani perfugio in fugam terga vertunt, quàm
 vano futilitatis. **F** cuniculo præsidium in- **F**
 dificant? An non enim hæc omnia stapea
 nugarum propugnacula unius Aristotelis
 Rhetorum omnium facile principis sola vox
 disturbat, demolitur, prosternit? an non tanti
 auctoritas dicendi magistri solâ appellatione
 sui nominis quemvis, cui ingenuus pudor
 cordis sit, ab hujus sententiæ patrocinio pe-
 ducat? Quæ erit deinde Adversariorum tre-
 pidatio, quis pallor, ubi rationibus stipata
 auctoritas atque armata non tam pugnabit,
 quàm fulminabit? Quid enim? Quem non
 terreat, atque exanimet illud fulmen, quod
 tam valide vir ille admirabilis contorquet,
 dum adeo perspicuè, atque ex destinato Rhe-
 toricam desinit, vim esse ac facultatem videndi
 quid

quid in quaque re sit ad persuadendum accom-
modatum? Vide, inquit Aristoteles, *a* quàm
amplos habeat fines vis ad persuadendum
aptâ, atque ad eosdem præcisè, neque citra,
neque ultra, ipsam quoque artem porrigi Ora-
toris, primum sit, atque exploratissimum pro-
nuntiatum. In quacunque re, in omni matè-
riâ, in quolibet argumento, quod pertracte-
tur, Rhetoricæ artis munus id unum, & so-
lemne est, ea, quæ ad persuasionem efficien-
dam juvent, accuratè, sollerterque rimari. De-
me hanc persuadendi curam & vim ex Orati-
one, & illico Orationem totam corrumpas,
necesse erit. Si igitur ab exornationibus hunc
persuadendi finem releges, quid calamistratæ
istæ tuæ & voluptariæ exornationes cum O-
ratore, atque Rhetoricâ, quæ in quacunque
re nihil, nisi persuasionem omni ope nisuque
molitur, habebunt negotij, quid affinitatis
aut conjunctionis? Deinde ceddò, quæ sunt
Orationis cujusque partes illæ ab ejus naturâ
G atque essentiâ **G** ita manantes, ut sine ijs nul-
la penitus, ne exornativa quidem consistat
Oratio? nonne ab eodem Aristotele *b* tan-
quam ex Delphico tripode, propositio rei, &
confirmatio constituuntur? Jam, quum in
exornatione quoque, si Aristotelem audire ve-
lis, quidpiam præcipuè ponendum sit, & com-
firmandum; fierine potest, ut confirmatio ad
id, quod positum est, persuadendum non re-
ctâ, ac potissimè dirigatur? Quid enim,
quæ-

a lib. 1. Rhetor. cap. 4.

b lib. 3. Rhetor. cap. 13.

quæso, est confirmare, nisi argumentis fidem eius rei, quæ confirmanda est, facere? quid porro est persuadere, nisi item fidem argumentis facere? & poterit aliquis in exornatione laudes, quas in virum Oratione laudatum congescit, aptissimè confirmasse, quin unà easdem laudes persuaserit? Notate istorum acumen Philosophorum, qui, quum quidpiam vestem esse concedant, negant tamen esse indumentum: quum gladium esse annuant, enses omnino inficiantur. Re namque non minus idem est confirmare, & persuadere, quàm gladius, & ensis; vestis, ac indumentum; & tamen exornationi confirmationem, ut necessariam prorsus isti asserunt, persuasione, ut supervacaneam absurdissimè detrahunt. De partibus satis.

26. Age nunc, instrumenta persuadendi exploremus. Hæc ab eodem Philosopho quot, & quæ constituuntur? sine controversiâ tria, argumenta scilicet, mores, atque affectus: quæ omnia simul, vel istorum singula, ut apertè tradit Aristoteles, fidem faciunt, hoc est, rem confirmant, seu persuadent. Quæro jam: num huiusmodi genera probationum omni causarum generi sunt communia? si assentiuntur, certè & in exornativum cadent, & persuasioni, rem propositam confirmando, opitulabuntur. Sin quis, nescio quo obstinationis afflatu sideratus, A laudationibus mores, affectus, atque argumenta invidet; carebunt nimirum omni fidè Panegyrici, cruntque ex polio.

a lib. 1, cap. 5.

litiones planè commentitise, ac fucò tantùm
B oblitæ, **B** quandoquidem hisce firmamentis, à
 quibus omnis, quæcunque haberi potest, fides
 arcessenda est, penitus sunt destitutæ. Nempe
 Aristoteles, quum hæc universa fidei faciendæ
 instrumenta esse testatus est, demonstrativum
C genur, tamquam spurium, **C** ac no-
D thum **D** exheredavit.

27. At enim Enthymema, clamant Adversarij,
 ab exornationibus ipsemet Aristoteles ablega-
 vit. Ablegavit? ubi, quando, quo in opere? eni-
 istorum Declamatorum in oppugnandâ exor-
 nationum fide, fidem omnino nullam, aut
A planè Punicam. **A** Quid enim? an non ille
 amplificationem a peculiari quodam no-
 mine laudationum propriam discrete scribit?
 Quid vero est amplificatio, nisi vehementior
 quædam affirmatio seu confirmatio, ut omnes
 tradunt, hoc est, multorum argumentorum
 congeries validius compacta, atque intorta? por-
 rò ad strenuè amplificandam in exornativo
 genere nonne idem Aristoteles multis uten-
 dum argumentis, si nimirum quis solus, **b** aut
 primus, aut cum paucis socijs, aut præcipuus
 ex omnibus præclaram facinus aggressus est,
 perspicuè asseverat? Monet ille quidem, non
 abnuo, enthymema **c** magis esse proprium
 generis judicialis, quàm demonstrativi. At
 quæ dormitantis Dialectici infantia est, hinc
 effi-

a lib. I. c. 23. ex Sigonio 3. c. 4. ex Majoragio.

c 9. ex Trapezuntio. *g* lib 3. c. 43. vel 17.

b lib. I. c. 23. vel 34. vel 9.

g lib. I. c. 9. vel 23. lib. 3. c. 43. vel 17.

efficere, in exornationibus enthymemati locum esse non posse? Eodem mentis stupore, atque vertigine statuas etiam, necesse est; in judiciali, atque exornativo genere piaculum esse maximum, exemplarum uti appositione, quia exempla *d* deliberativi magis propria docuit Aristoteles: neque in deliberativa, aut judiciali causa fas esse ullam conflare amplificationem, quia hanc exornationibus, ut magis propriam addixit. Quæ omnia sunt, ut viæctis, malefana ingenij delirantis somnia. Deinde, nusquam, nusquam omnino à laudationibus enthymema removit Aristoteles, quamvis judiciorum magis proprium esse censuerit. Quam verò ob causam, aut quo id consilio ille dixerit, nondum seminatarij *d* Rhetores perceperunt, nondum *d* A. vinarunt. At ego non patiar istos tam sententiosos Declamatores diutius allucinari. Negat Aristoteles in exornatione enthymematum plenaque opus esse, quia facta ferè composita sunt atque testata. Quod si incredibilia *e* sint, præcipit apertissimè, ut ea omnino adhibeantur: facta verò, quæ certa sunt, pluribus amplificentur. Ecce salebras *B* pugnantium in speciem præceptorum. Nam primo ait, quæ facta sunt in confesso, aut credibilia, ea argumentis, ut confirmentur, non indigere. exinde subdit, illa eadem amplificatione esse exaggeranda. At spissa luculentaque amplificatio an sine argumentis,

&

d lib. 3. c. 43. vel 17. *e* lib. 1. c. 9. vel 17. vel 23.
e lib. 3. c. 17. vel 43.

& quidem validis, & multis, & max mis constari potest? Nullo modo. Quid ergo? num sibi non constat Aristoteles, atque enthymemata laudationibus modò detrahit, dum ratio ab illis ait requiri, modò concedit, dum amplificationes earum maximè esse proprias enuntiat? Codicem, Judices, lastrate oculis, & mentiar, si quicquam aliud vult tantus Philosophus, quam in exornationibus id genus enthymematis, quæ rem factane sit, an non facta confirmet, quum ejusmodi res incredibilis non est, minimè opus esse; illustria quippe facinora semper ferè vulgò nota esse, & pro compertis sine aliâ confirmatione esse accipienda: habere tamen hujus generis enthymemata præcipuam in judicis sedem, quòd in ijs plerunque de facto incerto sit controversia. At verò illa enthymemata, quæ licet non probent, facinus paratum necne sit, quum pro testato sumatur; ostendunt tamen facinoris præstantis magnitudinem, admirabilitatem, excellentiam, suntque ad amplificationem fabr. candam pernecessaria, tantum abest, ut ille ab exornationibus arceat, ut etiam tanquam maximè earum propria constituat. Testor hic omnium Rhetorum, atque Oratorum quid Oratorum? ipsorum etiam eloquentiarum tironum fidem, quoties in exornationibus ad hanc ipsam rei factique magnitudinem per multiplices amplificationis, ut ita dicam, con-tignationes, C sensim, cuspidatimque D succrescentes extollendam argumenta, atque enthymemata à partium enumeratione, à genere,

neri, ab antecedentibus, à consequentibus à
contrarijs, ab adjunctis, à majoribus, à pari-
bus, à minoribus, ab omni denique loco eru-
ant, ac centurient. E

27. Quum igitur in exornationibus tria
persuadendi genera mores, affectus, atque ar-
gumenta reperiantur, quâ. rogo, ex portâ
somnia illud portentum duxerunt? Adversarij,
ut finem præcipuum laudationum esse oblec-
tationem, non verò, ut reipsâ est, explicata-
rum persuasionem laudum opinarentur? Ne-
que tamen adhuc desistunt isti obstrepere ac
vociferari; in Panegyrico, quum facta nota
sint atque explorata, nihil opus esse argumen-
tis, sed totum campum amœnitatibus dumtaxat,
delicijs ac leporibus lascivientis Oratoris
patèr. O mentis intemperies! A Imò verò A
si ubi in Oratione loci communes, argu-
mentorum videlicet sedes, ut magna undique
rationum vis ad cumulandas laudes conglo-
betur, excutiendi sunt, in exornationibus
præcipuè excutiendi sunt, Esto enim facta
sint compertissima, at factorum multæ præ-
rogativæ, B multæ virtutes, multæ partes B
vulgò igno:æ sunt, populiq; fugiunt intelli-
gentiam. Noverint enim Auditores, faci-
leq; credant (ut rem exemplo patefaciam)
Muri Scævola: errorem propriæ manus vo-
luntario ulciscens incendio facinus celebra-
ritum, at quæ in eo facinore emineant vir-
tutes, Auditorum plerique minimè observa-
runt. Nam illis ex flammis ingens fortitu-
dinis in aggrediendo lumen enituit, effulsit
summa

summa in patiēdo constantia. Quid amplius? Emicuit singularis vindicandæ à seruitio patriæ pietas. Quid præterea? summa extremo in periculo prudentia, miraque improvisi ac subiti consilij sollertia. Verum has, atque alias virtutes pauci eorum, qui facinus illud tenent memoriâ, ad amissim ex-penderunt, pauciores multo, quæ sit deinde, ac quanta harum omnium virtutum præstantia, quanta magnitudo, quanta exuperantia, B B cognarunt. Oratoris igitur artificio latentēs hæ in aperto omnibus factæ virtutes, ad solem cognitionis argumentis sunt evocandæ, eorumque excellentia in suo admirationis lumine amplificationis machinamento collocanda est. Externa enim corporis facies una tantum est, omniumque subjecta oculis. At interiores venæ multæ, abditæ nervi multi, musculi, arteriæ, ossa involuta itidem multa. Haud secus quoque facti cuiusque exterior color unus est, unius ductus lineamenta omnibus obvia. At interiores dotes, aut vitia à vulgaris cognitionis oculis remota permulta sunt: habent multiplices merita laudis, vel probi venas, atque arterias reconditas, tecta habent varia adjuncta, innumeras habent causas, diversos habent fines, sexcentis alijs, atque alijs partibus occultè continentur. Præclara igitur, cunctisque testata facinora varios in vulgus spectanda sunt: ad quædam laudum potentia, ad nescio quæ præconiorum verissima non minus, quàm ingeniosissima ædificia, C C entymematum quæ fuculis C palan-gisque

gisque *D* subjectis, pulcherrimè sunt tradu- *D*
cenda. Maneat ergo extimam facti, ut ita
loquar, cutem cuius ob oculos versari posse;
at ipsa facti præcordia, hoc est, virtutum
nervos, & prærogativarum fibras *E* Orato- *E*
rij esse muneris dicendo extrahere, & de-
monstrare.

29. Verùm quid ego testium auctoritatem,
ac fidem amplius appello? quandiu rationis
extremum, atque ineluctabilem ictum differ-
ro? Loricam induite, immodici ornatu phry-
giones *A*. machæram altè jam in vulnus *A*
libro. Agite. Exornationis finem præcipuum
si oblectationem Auditorum esse fingamus:
nonne oratoriam artem perimimus, & cum
Poëtica omninò confundimus? Hæc jure
suo delectationem per laudes, Panegyricosq;
nobilitum virorum, quos suis illustrat carmi-
nibus, perpetuò quàm blandissimè rimatur.
Si igitur hæc ipsa delectatio non minùs Poe-
tæ, quàm Oratori proposita sit, qui alter ab
altero in hujusmodi munere secerneretur?
Certè Oratorem à Poëtâ solum carmen haud
satis distinguit, quum & Poeta in solutâ
quoque Oratione ludere, suasque sine versi-
bus fabellas voluptatis conciliandæ gratiâ ca-
nere possit, atque exprimere. Neque hic va-
riæ oblectationis, quam pro lubentiâ, ac fru-
stra aliquis comminiscatur, discrepantia
utrumque se junget; neque diversa Oratoris,
Poëtæque instrumenta, quibus quisque suam,
aliamque ab alterâ pariat jucunditatem; ne-
que diversus modus quo iisdem instrumentis
singuli

singuli utantur, eosdem mutuò inter se distinguet, nam & Poeta mores, atque affectus eosdem, quos Orator adhibet, imitatur: entymemata quoque atque argumenta sibi, Oratorique communia saepe inserit; quæ etiam omnia & in opere numerorum expertè tractare potest: contra verò Orator nonnunquam Poetarum fabulas festivè interponit. Tandem exordia, narrationes, confirmationes, perorationes, & figuræ vicissim commentantur. De stylo autem quid dicam? qui quum à certis numerorum compedibus liber sine carminibus à Poetâ usurpari possit, ab istis Logodædalis Oratoribus ita ad poeticas illecebras exigitur, & conformatur, ut oratoriam dicendi formam in poeticam planè libentiam transcripsisse **B** videantur? Quare nisi altera ars ex diverso fine ab aliâ discriminetur, quòd hæc scilicet universa instrumenta, qua ad gignendam potissimè persuasionem aptè componuntur, ac diriguntur, in censu sint Oratoris: quæ verò oblectationis gratiâ maximè accersuntur, in æro judicentur Poetæ; de oratoriæ, poeticæque facultatis dividuo **C** contubernio actum penitus est, atque **D** utraque in ludicrum, & congestitium **D** E acroama, **E** tanquam vasa Corinthia, **F** misero malefani ingenij, atque judicij astuantis incendio, confiat, inscitiaeque & temeritate ferruminante, **G** coalescit.